№ 90 Ausgabe A.

HOMAN

№ 90 (182) Hod II. Wilnia. 9 listapada 1917 h. Cena 5 fen. (3 kap.)

Rewolucija u Pieciarburzi.

8 listapada.

Zachodni teatr.

Front Ruprechta Bawarskaho: Pry Izery i Pašendali — silny ahoń. Horad Diksmujden wostra abstreliwajecca minamiotami.

Front Albrechta Wurtemberskaho: U pałudzienna-zachodnim Elzasie artyleryjski ahoń naabapoł kanału Rein-Rena dajšoŭ najwialikšaj siły. Paabiedzi francuskije siły pačali nastupać na poŭnačy i na poŭdni ad kanału. Pry Ammerzweilery worahi adkinuty. Pry Neidwalery čaści pierednich akopaŭ astalisia ŭ ich rukach. U wiečary nowyje šturmy francuzaŭ adbity sa stratami.

Ad 3 listapada worahi ŭtracili 24 samaloty.

Na ŭschodnim i makiedonskim froncie—biez wydatnych bitw.

Italjanski teatr.

U harach našy siły razbili adpor warožaho arjergardu. Adrezanyje miž Tolmecco i Giemona ad hłaŭnaj armii i baraniŭšyjesia ŭ fortach Mont-S, Simeone worahi paddalisia. Uziaty **17.000 pałonnych**, u tym liku 1 hienerał, zdabyty 80 harmat. Niamieckije i aŭstryjackije dywizii pierajšli cieraz rečku Liwenca i adkinuli worahoŭ.

Ad pačatku našaho nastuplennia uziaty bolš za 250.000 pałonnych i bolš za 2.300 harmat.

PIECIARBURH. (W.T.B.). P. T. A. 7.XI. danosić:

Učora ŭ wiečary konflikt miž hłaŭnym štabam pieciarburskaho wajennaho okruha i wajennaj kamisijej rady rab. i sałd. wielmi abastryŭsia. Wajennaja kamisija zahadała wojsku nia słuchacca uradu. A 5 hadz. wiečara ŭłaści zahadali zrujnawać masty miž rabočymi kwartałami i centram miesta. Miesto achraniaje wiernaje uradu wojsko.

Niedarazumieńnia miž hłaŭnaj wajennaj kamisijej rady rab. i sałd. i hieneralnym štabam uznialisia s taje pryčyny, što kamisija zažadała prawa kantrolu nad čynnaściami štabu i prawa bywać na jaho zasiedańniach. Pieciarburski hłaŭnakamandujučyj admowiŭsia prystać na heta. Tady kamisija pasłała da ŭsich pałkoŭ telehramu, zahadywajučy spaŭniać tolki [illegible] prykazy, katoryje padpisany kamisijej 5 listapada ŭrad apawieściŭ, što kamisija — niezakonnaja ustanowa, i zahadaŭ ułaściam učynić kroki dzieła utrymańnia ładu.

PIECIARBURH. **Padhatawicielny parlament.** Kierenskij skazaŭ, što bolšewiki maniacca zachapić u swaje ruki ŭłašć i wyzwać hramadzkuju wajnu. Hetym jany adkrywajuć niemcam front.

Tereščenko zajawiŭ: «My ŭsie biez nijakaho wyklučeńnia pawinny dabiwacca mira biez aneksij».

ŠTOKHOLM. Jak danosiać s Pieciarburha, spadziejucca adstaŭki ŭsiaho rasiejskaho ministerstwa. Kierenskij bytcym — to manicca zusim pakinuć palityčnuju rabotu. Pry utwareńni nowaho ministerstwa žduć razrywu Rasiei s sajuźnikami, bo ekonomičnaje pałazeńnie Rasiei robič niemahčymaj dalejšuju wajnu. Haława rady rab. i sałd., Trockij, wiadzie ahitaciju za mir i zdabywaje ŭsio bolš prychilnikoŭ.

U Iwanowie Wozniesiensku, dzie jość wialikije tkackije fabryki, pačałasia rabotnickaja zabastoŭka.

„Russk. V[illegible] to intendant paŭnočn[illegible] awiŭ, što hoład dachod[illegible] nii. Začyniены šmat p[illegible] ń. — Hienerał Čeremi[illegible] pałažeńnie na jaho [illegible] astrofu. — Ad siabie hazeta kaža, [illegible] ŭ Rasiei nima nawodnaho čeławieka, katory wiedaŭ-by, jak znajści wychad s sučasnaho pałažeńnia.

MIŁAN. (Hawas). S Pieciarburha danosiać, što Tereščenko i Kierenskij doŭha radzilisia z Italjanskim pasłom.

Rumynski front pawinien zwiarnuć na swabie asabliwuju uwahu.

KOPENHAGA. S Pieciarburha danosiać, što **u stalicy uzniałasia hramadzkaja wajna.** Šmat na jakich wulicach pabudowany barykady. Uznialisia bitwy miž narodam i wojskam. U rabotnickich kwartałach panuje anarchija. Bolšewicki ruch pašyrajecca.

Rada ministroŭ pad maršałkoŭstwam Kierenskaho zasiedała ŭsiu noč u Zimowym Pałacu, nawakoł katoraho pastaŭleny harmaty.

PIECIARBURH (Reuter). Atrad marskoj piachoty pad kamandaj kamitetu bolšewikoŭ zaniaŭ gmach pieciarburtkaho telehrafnaho ahienctwa, centralny telehraf, hasudarstwieny bank i marskoje ministerstwo, dzie zasiedała rada respubliki, katoraja razyjšłasia.

BERLIN. Hr. Hertling 22 listapada budzie pramaŭlać u Rejchstagu, a 24— u pruskim sejmie.

Wydača darmowych kart na chleb.

Wydača darmowych kart na chleb dla rezerwistak na miesiac śnieżeń adbudziecca u III adzieli u Stadthauptmana, Dominikanskaja 2, pakoj 143, ad 8 da 12 h. ranicaj i ad 4 da 7 h. pa abiedzi

dla	4	cyrkułu —	12 i 13	listapada
„	6	„	14	„
„	7	„	15	„
„	8	„	16 i 17	„
„	1	„	19	„
„	5	„	20	„
„	3	„	21	„
„	2	„	22	„

Chto ŭ naznačeny dzień nie jawicca, može atrymać karty na chleb 23 i 24. Hetyje karty dajuć prawo na darmowy chleb i bulbu.

Da našaj krajowaj intelihencii.

(Adkrytaje pišmo).

II.

Zamietka Redakci ŭ pačatku majho pieršaho pišma da krajowaj intelihencii, ŭ katoraj haworycca, što ja praz usio žyćcio swajo stajaŭ na krajowym stanowišču, a ciapier, kali dla biełaruskaho narodu pryjšoŭ moment dzieła čynnaho wystupleńnia, adkryta pryznaŭ siabie za syna ziamli Biełaruskaj, pryznaŭ siabie za biełarusa,—jakja dawiedaŭsia i spaznaŭ swajej, asobaj wyzwała mnoha zakidoŭ, krytyk i roznarodnych uwah. Z hetaj pryčyny liču za swaju pawinnaść publična wytłumacyć swajo stanowišče ŭ hetaj sprawie — nia hetulki dzieła asabistaj patreby, skolki dziela karyści samaj sprawy, spadziajučysia, što hetaje wyjaśnieńnie šmat kamu pamože u orjentacji ŭ swaim ułasnym stanowišču adnosna da hetkich ważnych u hety čas spraŭ.

Adnak, wyjaśnieńnie ŭ majej asabistaj sprawie ja pawinien papiaredzić dajučy historyčny pahlad na nacyonalnaje pytańnie ŭ našym kraju.

U Litwie i Biełarusi panujuć niezwyčajna zabłutanyje nacyonalnyje adnosiny. Nie kažučy ab tym, što na našaj ziamli žywie niekolki nacij, katoryje časćiu zanimajuć asobnyje abšary (litwiny i biełarusy), časciu ŭ adzinočku abo hrupami raskinuty miž tymi hustymi massami (pałaki i žydy), — adnosiny hetyje błutajucca ješče bolej, kali kiniem wokam nazad—u historyčnuju minuŭščynu.

U časach niezaležnaści Wialikaho Kniaźstwa Litoŭskaho (sprawiedliwiej: Litoŭska-Ruskaho), ješče nia złučenaho palityčnaj unijej s Polščaj, u hetaj dzieržawie žyli badaj wyklučna tolki dwa narody: litwiny i rusiny. Rusiny składalisa z niekolkich plamion: krywičoŭ, dreŭlan i inšych, wiadomych pad ahulnym imiem biełarusoŭ, i „małarusaŭ" (Čyrwonaja Ruś — heta ukrainski narod), — bo ŭ tyje časy Wialikaje Kniaźstwo Litoŭskaje ŭładało ŭsiej „Biełaj" i „Małaj" Rušsiu. Usie hetyje plamiony byli tady wiadomy, jak adzin „ruski" narod, addzielajučysia hetym imiem ad „maskaloŭ", abo wialika-rusaŭ. U tahočasnych starych hasudarstwienych dakumentach historyčnych my pastajanna spatykajem hetkaje wydzialeńnie: „My, bajary litoŭskije i ruskije, sabraŭšysia uchwalili i t. d," — Dyj paśla unii s Polščaj niejki čas tryważe hetkaje wydzialeńnie ŭ hasudarstwienych aktach i chronikach; adnak, s chodam čacu nazwańnie „ruskije bajary", „ruskaja šlachta" zacirajecca, znikaje, a tolki prybiraje nowaje imia, supolnaje z narodam litoŭskim i ŭziataje ad litoŭskaj hasudarstwienaści, — imia „litwinoŭ". Usio hasudarstwo, złożenaje z niekolkich nacij, atrymliwaje ahulnaje nazwańnie „Litwy"; žychary jaho — jak sapraŭdnyje litwiny, tak i rusiny — biez nijakoj rożnicy nazywajuć siabie „litwinami", adroźniwajučysia hetak ad pałakoŭ, žycharoŭ „Karony".

Woś, majemo tut pieršy prykład, jak u našym kraju, asabliwa paśla addzialeńnia ad Litwy Ukrainskich ziamiel, pieraważywajučajamassažycharoŭ jaho (narodu „ruski", rusiny) ŭ swaim całym i ŭ paadzinokich asobach zmieniaje, na pahlad, swaju nacyonalnaść, a papraŭdzi tolki imia swajo. Zamiest „ruskimi", abo biełarusami, našy dziady pačali nazywacca „litwinami". „Litoŭskaje wojska", „litoŭskaja šlachta", „litoŭski narod" — usio heta abnimaje jak sapraŭdnych litwinoŭ, tak i rusinoŭ (biełarusoŭ).

Chacia akurat u tych že časach „litoŭskaja" šlachta i pany apałačylisia, pakinuli mowu baćkoŭ swaich, pačali hawaryć pa polsku i pryniali polskuju kulturu, — chacia zwierchna stalisia jany „pałakami", adnak ažno da samaho kanca istnawańnia „Rečypospolitaj" heta šlachta i pany zaŭsiody nazywali siabie „litwinami", kab adroźnić siabie ad pałakoŭ—„koroniarzy", žycharoŭ Polskaho Karaleŭstwa. Na sejmach u Waršawie naša spolšćenaja ŭžo šlachta wystupała zaŭsiody, jak šlachta „litoŭskaja", jak „litwiny", što widać z usich tahočasnych historyčnych dakumentoŭ. Tahočasnyje „pałaki" ŭ Litwie i Biełarusi nia tolki nie ŭstydalisia nazywać siabie „litwi-

"nami": na adwarod, ličyli heta za čeść i patryotyčnuju dystynkciju.

Upadak „Rečypospolitaj" wyzwaŭ u hetych adnosinach wialikije pieramieny: Ruś Litoŭskaja, abo Biełaruś, atrymała ŭžo oficyalna swajo siahońniašnieje imia, a narod naš usiudy pačali oficyalna nazywać biełaruskim (— u časach „Rečypospolitaj" tolki u chronikach dy ŭ paadzinokich prypadkach spatykajem hetaje imia: „biełaruskaja dywizija" kala 1730 h. i t. d.) A razam s tym „litoŭskaja" šlachta pačynaje nazywacca „polskaj". Daŭniejšy biełaruski šlachcic — „rusin", pośle — „litwin", — nazywaje siabie „palakam". I tolki jak hetki „palak" apynuŭsia ŭ Waršawie, dyk, kab wydzialicca s-pamiž „koronjarzy", pa staramu nazywaŭ siabie świadoma „litwinom".

Adnak, za našaj užo pamiaci adbyłasia nowaja pieramiena: zbudziŭšajasia nacyonalnaja świadomaść sapraŭdnaho litoŭskaho narodu, używajučaho litoŭskaj mowy, i warožyje da swajej apalačenaj intelihencii wystupleńnia jaho zrabili toje što litwiny —„palaki" zusim pierestali nazywacca litwinami, chacia jany rodu litoŭskaho, choć ad dziadoŭ-pradziadoŭ tutaka žywuć, choć jany — syny Litoŭskaj ziamli. I ciapier imia „litwin" užywajuć tolki etnohrafičnyje litwiny, katoryje haworać palitoŭsku. I daŭniejšy „litoŭski šlachcic, ciapier—„palak z Litwy", ličyć za abrazu dla siabie, kali chto nazawie jaho „litwinom": jon — tolki... „palak"!

Toje-ž samaje robicca i s „palakami"—daŭniejšymi „rusinami": i jany, niekali šlachta „ruskaja", paśla „litoŭskaja", ŭrešci „polskaja", kryŭdujucca, kali ich nazwać šlachtaj biełaruskaj, biełarusami. Bo uzrost nacyonalnaj świadomaści biełaruskaho narodu, katory, jak i narod litoŭski, niedawierčywa hladzić na swaju spolščenuju intelihenciju, wyzywaje toj samy rezultat: „palak z Biełarusi" ličyć za hańbu dla siabie nazywacca „biełarusam".

A ŭsiož-taki i tut na našych wačach adbywajecca i pawinna sama saboj adbycca nowaja pieramiena.

Zdareńnia apošnich dzion, katoryje stanowiać dobry hrunt dziela uzrostu świadomaści uciskanych dahetul na ich ziamli etnohrafična litoŭskaj i biełaruskaj narodnych mass, hrunt dziela ich samaaznačeńnia, dziela žadańnia swajej hasudarstwienaj samabytnaści, — zdareńnia hetyje pawinny wyzwać pierewarot i ŭ samaaznačeńni našaj spolščenaj krajowaj intelihencii — „palakoŭ" z našaho kraju. Hetaja krajowaja intelihencija, hetyje „palaki" pawinny razdzialicca i — ŭ mieru razwićcia litoŭskaj i biełaruskaj hasudarstwienaści, kali nia choćuć astacca za skobkami, jak čužaja nacija na rodnaj ziamli, — pawinny buduć nazwacca „litwinami", abo „biełarusami", zaležnie ad taho, ŭ jakoj časci kraju žywuć, — nazwacca tak u značeńni hasudarstwienaj prynaležnaści. Zachoŭwajučy mo' ješče na doŭhi čas polskuju mowu i kulturu, jany pawinny pryznać siabie za „litwinoŭ" i „biełarusoŭ" u hasudarstwienym, a s časam i ŭ nacyonalnym značeńni.

Demokratyčny ruch znizu, uzrost nacyonalnaj świadomaści mass, zdabywajučych swajo prawo na nacyonalny hasudarstwieny byt, buduć šybka nabližać ewoluciju nacyonalnaho samaaznačeńnia tutejšaj intelihencii. Heta intelihencija pawinna isci s tym rucham znizu i — kali nia choče sčeznuć u nieustannaj baraćbie — pawinna wiarnucca da krynicy, z jakoj wyšła, da narodu, z jakoha paŭstała, z jakim zwiazana krywioj i pachodžeńniem. Tak, značycca, adbudziecca nanowa staraja ewolucija, tolki naadwarot, — ewolucija nie samaj rečy, ale, možna skazać, zwierchnaj „naklejki"—imi, nazwańnia. Reč astaniecca sama saboj: biełaruska-litoŭski kraj i biełaruska-litowskije hramadzianie, niezaležnie ad taho, jakim jazykom haworać. Zmieniajecca tolki „imia" ŭ zaležnaści ad nastajeńniaŭ i patreb historyčnaho momentu. A sprawa jdzie ab toje, kab reč sama ŭ sabie — hety kraj, hetaje budučaje hasudarstwo — mieła ćwiorda i wyrazna wyjaŭlenuju fizionomiju, — kab u dušach hramadzian hetaho kraju, wa ŭsich słajoch — ad wierchu da nizu, wa ŭsich nacyonalnaściach—zbudziłasia jasnaja świadomaść swajej asobnaj **hasudarstwienaści**, swaich historyčnych tradycyj, swaich asobnych met, — kab hetak usie žywyje siły Kraju, zamiest zmahacca miž saboj, zjednalisia dziela adnej supolnaj sprawy: dziela **bŭdawańnia swajej dzieržawy**, swajej baćkaŭščyny.

Paśla hetkaho historyčnaho wyjaśnieńnia mnie astajecca ciapier dadać usiaho niekolki słoŭ. Pachodziačy z wałynskaj šlachty, asieŭšaj na Rusi ad niekolkich pakaleńnioŭ, zwiazany čyślenymi wuzłami krywi s „polskaj" šlachtaj u Biełarusi, tut wychawany i prypisany da wilenskaj šlachty, pracujučy 50 hadoŭ na ralli ŭ hetym kraju, katory liču za radzimy i katory lublu, kataraho mowu i nacyonalnyje asobnaści zaŭsiody šanawaŭ, lud kataraho liču za swoj lud, da kataraho čuju siabie wielmi blizkim, — ja ciapier, u moment, kali hety lud-narod budzicca da žyćcia, da samabytnaści i patrebuje swajej intelihencii, kab jamu ŭ hety moment pamahła, liču swajej pawinnaściu stanuć u jaho radoch, jak hramadzianin — patryot hetaho kraju Biełaruskaho, jaho budučaj hasudarstwienaści, — značyć: jak biełaruski hramadzianin, jak biełarus. A jak šmat lahčej adwiečnym synom hetaho kraju, katoryje majuć biełaruskaje imia, ŭ žyłach katorych ciače biełaruskaja kroŭ, adbyć toj samy ŭnutreny praces samaaznačeńnia, choć jany siabie ličać za „palakoŭ"!

Pačućcio hramadzianskaj pawinnaści pierad swaim ŭłasnym krajem i narodam pawinno kožnamu ablahčyć hety praces. Unutrenaja praškoda, kataraja wyjaŭlajecca u sławach: „ale ja čuju siabie palakam", — pawinna sčeznuć, a zamiest hetaho ćwiordy palityčny i patryotyčny nakaz, musić, jak nie raz u našym kraju ŭ historyi zdarałosia, dawiaršyć unutrenuju pieramienu.

(kaniec budzie).

U Wilni i wakolicach.

× Nabor kanej dla armii. «Wiln. Ztg.» piše:

Ekonomičnaja ewolucija i biełaruski ruch.

(Referat, čytany ŭ Biełuskim Klubie 28.X. 1917).

Cyfry ab stanie praświety, jak i wyšej skazanyje dannyje ab ekonomičnym i socyalnym pałažeńni biełaruskaho narodu, dakazwajuć, što biełarusy, nie majučy ni ŭ ekonomičnym, ni ŭ kulturnym žyćci nijakaj padmohi sa starany, rupilisia sami ab swaje sprawy. Wiera u swaje siły — choć spierša tolki potencyalnyje, ukrytyje, prywyčka apiracca na siabie samoha, adhetul — wiera ŭ siabie i świadomaść swajej čelawiečaj hodnaści, swaich hramadzkich i ludzkich prawoŭ — woś pieršyje rezultaty socyalna-ekonomičnaj ewolucii i uzrostu nacyonalnaho bahaćcia ŭ Biełarusi za apošnije dziesiatki hadoŭ. Rezultaty hetyje ŭ pačatku dziewiacisotych hadoŭ pačali wyjaŭlacca dawoli zamietna, a poruč z imi my bačym začatak hłybokaj pieramieny ŭ socyalna-nacyonalnych adnosinach u našym kraju.

Da samych niedaŭnych časoŭ u Biełarusi zachawałasia asabliwaja budowa hramadzianstwa: razdzieł na klasy i stany byŭ zusim zwiazan z razdziełam nacyonalnym. Hetak, polski element (papraŭdzi, tutejšaja apalačennaja šlachta) abnimaŭ saboj biezmała ŭsio ziemlanstwo; u tarhowa-pramyšlenaj sfery pierewažna panawali žydy; rasiejcy stanawili armiju čynoŭnikoŭ i ŭ ziemianskim stanie zanimali niewidočnaje miejsco, urešci, biełarusy — to była wyklična sielanskaja i rabočaja massa, dachodziŭšaja wializarnaj cyfry 8 miljonaŭ, časciu — drobnaje mieščanstwo pa miestoch. Hetki układ, samo saboj razumiejecca, złažyŭsia s pryčyny utworenych historyjej asobliwych warunkoŭ krajowaho žyćcia i — s pieramienaj hetych warunkoŭ — pawinien byŭ sam zmianicca, tym bolej, što swajho lohičnaho kanca hetki klasowa-nacyonalny razdzieł nikoli nie dachodziŭ: praces uzajemnaho pranikańnia paadzinokich klasowych i stanowych hrup, abniatych asobnymi nacyonalnaściami, adbywaŭsia, choć i nie tak jarka, zaŭsiody, adbywajecca siahońnia i s kožnym hodam budzie adbywacca ŭsio bolš intensyŭna. Ale ciapier charakter takoha ŭzajemnaho pranikańnia šmat zmianiŭsia.

Wiadoma, što nie kažučy ŭ hety moment ab žydoch — palaki i maskali ŭ Biełarusi stanawili jadynuju krajowuju intelihenciju. Woś-že lohka zrazumieć, što biełarusy, stojučy na nižejšaj stupieni razwićcia, lohka padpadali pad upływy polskaj i maskoŭskaj kultury. Praŭda, u hłyb narodu hetyje ŭpływy nie dachodzili; zatoje syny biełaruskaj wioski, katoryje, dachodziačy nawuk u čužoj mowie, padnimalisia na wyšejšuju kulturnuju stupień i papadali ŭ nacyonalna i klasowa čužuju hrupu. — choč nia choč pawinny byli žyć supolnym žyćciom s polskaj ci rasiejskaj intelihencijej, prynimać tuju abo druhuju čužackuju kulturu, bo swajej — nacyonalna-biełaruskaj intelihencii nie było, nie było i biełaruskaho kulturnaho žyćcia. Hetak *za wyšejšuju kulturu biełarusy placili ŭtratai ułasnaj nacyonalnaści.* Ciapier pałažeńnie zmianiłosia: na hrunci socyalna-ekonomičnaj ewolucii, na hrunci adkryŭšahosia pierad sielanskimi dziaćmi šyrejšaho dostupu da praświety, naradziłasia nowaja biełaruskaja narodnaja intelihencija, katoraja, ŭžo nie ŭ adzinočku, a całaj hramadoju ŭstupajučy ŭ wyšejšyje stany i klasy, stanowić pamietnuju siłu, dzieržycca razam, jak adna siemja, *žywie swaim ułasnym — biełaruskim žyćciom.* Žyćcio hetaje stanowicca s kožnym dniom paŭniejšym, bahaciejšym i daje duchowuju strawu nia tolki «prostamu» čeławieku, ale i intelihentu. Biełaruskaja mowa niezwyčajna šybka uzbahačywajecca i razwiwajecca, dapasoŭwajučysia da ŭžytku intelihencii, i literaturnyje twory, hazety, nawukowyje pracy, pisanyje hetaj mowaj, pakazwajuć nam jasna, što jana znamienita służyć biełarusu dziela wyskazywańnia ŭsich adcienkoŭ myśli i čućcia.

Z usiaho, skazanaho nami, jasna wyjaŭlajecca hetki wywad: ad času zništažeńnia pryhonu ekonomičnaja ewolucja pastupowa wytwaryła warunki, pry katorych biełarusy, wyzwalajučysia ad ekonomičnaj i socyalna-praŭnaj zaležnaści, atrymali mahčymašć *padumać i ab nacyonalnym adradžeńni,* ab twórčeskaj pracy dziela razwićcia swajej nacyonalnaj kultury. Ale dziela taho, *kab dumki abiarnulisia u dzieło,* mała było adnej tolki *mahčymaści:* patrebna była *siła,* katoraja zatajonuju ŭ biełaruskim narodzi ad wiekoŭ twórčuju enerhiju abiarnuła-by ŭ žywuju rabotu. Rol takoj twórčaj siły, takoha budziciela adyhraŭ rewolucyjny ruch u Rasiei 1905 hodu.

Nacyonalnaj świadomaści nielha addzielić ad świadomaści prawoŭ čeławieka i hramadzianina: jany hetak ciesna zwiazany ŭ wadno, što, kali budzicca adna, jana nieadstupna budzić i druhuju,— a ŭ toj-že čas, dzie niama świadomaści nacyonalnaj, tam niet miesta i dla čeławiečaj hordaści. Heta asabliwa jarka wyjawiłosia u biełarusoŭ.

Biełaruskaja nacyonalnaja rabota da 1904 hodu wyjaŭlałasia ŭ tym, što pieršyje siaŭcy biełaruskaj idei staralisia tłumačyć narodu cennašć i wolu jaho „prostaho" jazyka i taho kulturnaho prybytku, katory biełarusy prydbali samabytnaj pracaj praz niekolki wiakoŭ. «Naša baćkawa spradwiečnaja mowa», — pisaŭ Maciej Buračok u pradmowie da pieršaho wydańnia swajej «Dud-

Pradoŭžeńnie wajny wyzywaje nowy nabor kaniej u saniatych ziemlach. Nowy nabor budzie zwiazan z niekatorymi krokami, jakije majuć na meci iści na spatkańnie žadańnioŭ publiki. Waładzielcy kaniej buduć prynimać učaście ŭ naznačeńni cany za kaniej. Cena naznačajecca kamisijej, złoženaj s predstaŭnika ŭłaści, kirujučaho naboram, «Wirtschaftsrata» paw. i wydatnaho žychara, predłoženaho pawietowym načalnikam. Členy hetaj kamisii zapisywajuć u pratakoł kožyn swaju acenku. Siarednia a cena, wywiedzienaja z hetaho, budzie apawieščacca maršałkam kamisii, ab čym toj-čas budzie zajaŭleno waładzielcu kania. Z wypłačywanych hrošy nielha udzieržywać niadoimku padatkoŭ i t. p. Waładzielcam tolki adnaho kania i ziemleŭłaśnikam, u jakich jość najmienšaje čysło kaniej, patrebnych dzieła wyrabotki ziamli, zamiest uziatych kaniej buduć dawać druhich, zdolnych da raboty, a rožnicu miž wartaściu ŭziataho i dadzienaho kania buduć wypłačywać hatoŭkaj. Ahład kaniej budzie adbywacca ŭ punktach, nia lišnie dalokich adzin ad adnaho, ŭ naznačenyje dni, ŭ katoryje pawinny być ahledženy ŭsie prywiedzienyje koni.

× **Skoraja pomač.** U prošłym tydni zn. t. ad 29.X da 4.XI. skoraja pomač dadziena u 61 prypadku, u tym liku było 34 wyjezdy karetki i u 27 prypadkach pomač dadziena na stancii.

× **Chlebowaje biuro № 16.** My prypadkam dawiedališ, što pamieščańsjesia raniej na Tatarskaj wul. № 11. pieranieślano u d. № 9 na tej samaj wulicy.

Treba adznačyć, što biuro, pieranosiučyś u nowaju kwateru, nie pakinulo ni na bramie doma, ni na dźwierach kwatery nijakaj ab tym abwiestki, i mnoha ludziej, prychodziučy atrymać tydniowyje kartački, i nia wiedajučy ničoha o pieranosinach, atchodzić ni s čym, dumajučy, što zawiedzien nowy paradak i biuro u siahońnia dzień začynieno.

× **Sproby samahubstwa.** Lea Berman, 23 hadoŭ, (Wilikaja Pahulanka 11-a) dzieła samahubstwa napiłasia azotnaho kwasu. Skorajaja pomač atwiezła jaje u Žydoŭski špital. Nadzieja na wyzdaraŭleńnie słabaja.

Stanisława Majskaja, 24 hadoŭ prostytutka (Safjaniki 11), budučy nie ćwiarozaj napiłasia dzieła samahubstwa sublimatu. Karetka skoraj pomačy atwiezła jaje u špital Sawič.

× **Kraža.** Ŭ prošłym tydni abakradziena kwatera Karoliny Stefanowičanki. Złodziei atčynili kwateru padobranym klučom i zabrali ŭsie opratki, bializnu i in. rečy štodziennaj patreby, na katoryje cena ciapier, jak wiedama, wialikija.

× **Temperatura.** Najwyšejšaja i najniżejšaja temperatura za apošnije dni była pawodłuh Celsija):

	najwysz	najniž.
4 — 5	+ 6,°	+ 2,°
5 — 6	+ 3,5°	+ 3°
6 — 7	+ 4,5°	+ 1,°

Oficyalny addzieł.

Apawieščeńnie.

1000 m. nahrady.

22 wieraśnia hetaho hodu miž 9 i 10 hadz. wiečara zastrelen na śmierć s padworka pras wakno u swajej chaci laśnik Šajdt, z Eglincišek, marjampolskaho paw.

Chto zadzieržyć lichadziejoŭ i mahčymych supolnikoŭ ich, abo daść wiedamaści ab ich asobach i miejscu bytnaści, dajučy mahčymaść areštawać i pakarać ich, tamu daduć nahradu da 1.000 m.

Usie wiedamaści treba padawać p. Krejshaŭptmanu ŭ Marjampoli, abo na najbližejšuju žandarskuju stanciju.

Ciažkije kary žduć kožnaho, chto dašć lichadziejam abo ich supolnikam schoŭku, ci inšuju pomač.

Wilnia, 26 kastryčnika 1917 h.
Der Chef der Militär-Verwaltung
Litauen.
Franz Jozef Fürst von Isenburg-Birstein.

Apawieščeńnie.

Impieratarskim Niamieckim Akružnym Sudom u Wilni 3 kastryčnika 1917 h. zasudženy na śmierć za dušahubstwo na race Strawie, kala Dyrgolan, syn sielanina Jan Mironowič z Dyrgolan, 23 hahoŭ, pawieśen 8 listapada 1917 h.

Wilnia, 8 listapada 1917 h.
Kaiserlich Deutsches
Bezirksgericht.

Z USIAHO KRAJU.

NAWINY, Dziatłaŭskaho (Dzienciolskaho) paw. Kolki dzion tamu nazad prapaŭ pracawaŭšyj u wajennym laśnictwie Morduch Dwareckij, 20 hadoŭ. Paśla doŭhich doślедoŭ trup jaho byŭ znojdzien u lesi pad Nawinami. Na trupie była tolki saročka i portki. U 50 metrach ad miejsca, dzie trup byŭ zakopan, widać była łuža krywi. Na cieli zabitaho akazałosia 20 nažawych ran, a nož, jakimi ich zrabili, byŭ zakopan u ziamli. Doślеdy dušahuboŭ da hetul byli nieŭdačny.

SAKOŁKA. Tutejšych žycharoŭ Wacława Jacunskaho i Aleksandra Olešna winawacili u „chryščeńni" małaka. Ich zasudzili kožnaho na 100 rub. štrafu i 50 dzion areštu.

MITAWA. S pryčyny apošnich zdareńniaŭ na paŭnočna uschodnim fronci akazałosia mahčymym pasunuć hranicu upraŭlenija Kurlandzii dalej na uschod. Hraničnaja linija prachodzić ciapier pa staroj historyčnaj miažy miž Kurlandzijej i Liflandzijej — ad mora da historyčnaj hranicy miž pawietami Tukkumskim i Talzenskim.

„Izwiestija", orhan rady rab. i sałd., pišuć, što, kali Litwie i Liflandzii dać aŭtonomiju, dyk hera ješče nia wyzawie addzialeńnia hetych ziamiel ad Rasiei.

WIESTKI Z RASIEI.

PARYŽ. Wialikaja prawincyalnaja hazeta «Depeches de Toulouse» piše:

Z jakoha boku nie hlanuć na žyćcio nieščaśliwaj Rasiei, zaŭsiody uznimajecca žal hetych 150 miljonaŭ ludziej. Nia tolki dla sajužnikoŭ, ale i dla neutralnych dzieržaŭ nima bolš ważnaj zadačy, jak pamahčy nacii, dasłoŭna pamirajučaj ad hoładu.

ŽENIEWA. Rasiejski minister sudoŭ zahadaŭ areštawać Lenina.

U swajej hazeci „Nowaja Žyźń" Maksim Gorkij trebuje, kab rasiejskije delehaty na konferencii sajuznikoŭ damahalisia mira toj-čas. Tolki hetak možna budzie wyratawać Rasieju ad imperyalizmu.

LONDON. Bolšewiki nie prynimali ŭčaścia ŭ wyrabotcy nakazu Skobielewa na paryžskuju konferenciju. Hety nakaz ułožen u duchu ŭmiarkowanaj rasiejskaj demokracii.

Kazaki pasyłajuć swajho asobnaho predstaŭnika, hetmana Dutowa, nadzwyčajnaho z mirnaj prahramaj Skobielewa.

STOKHOLM. Naznačeńnie kadeta Makłakowa za pasła ŭ Paryž wyzwało miž rewolucyonierami silny pratest. «Izwiestija» pišuć, što hetaje naznačeńnie wyzwało niedawierje narodnych mass da uradu.

PIECIARBURH. U časi apošnich demonstracij była zroblena sproba razhramić dom Milukowa, ale dziakujučy wojsku nie ŭdałasia.

ŠTOKHOLM. Minister zahraničnych spraŭ, Tereščenko, wychodzić u adstaŭku; jaho pаśnie zamienić Nabokow. Hienerał Wierchowskij, wajenny minister, wychodzić u adstaŭku s pryčyny «chwaroby»; jaho zamienić hienerał Manikowskij.

PIECIARBURH. (Hawas). Usie rabotniki na Pucilaŭskich zawodach zabastawali.

LOZANNA. «Gazette de Lausanne» drukuje hetkije wiestki ab buncie rasiejskich woj k u Francii:

«23 červienia na načnoj naradzie pieršaja rasiejskaja bryhada zajawiła, što bolš wajewać nia budzie. Umaŭlańnie, hrozby, a ŭreści admowa wydawać strawu nie pamahali. Kali minuŭ naznačeny čas dzieła wykazańnia pakornaści hienerał Sankiewič 3 wieraśnia ranicaj pačaŭ abstreliwać rasiejski tabor. Tady buntaŭščyki paddalisia. Zabity 10 rasiejcoŭ i 1 francuz; ranieny 50 rasiejcoŭ.

Z usiaho świetu.

WARŠAWA. (W.T.B.) U zwiaku z naznačeńniem dla Polščy rehienckaj rady hienerał-hubernatar Beseler apawieščaje hetki zahad:

...Ja witaju žycharoŭ hienerał-hubernatarstwa s pryčyny pačatku orhanizacii Polskaj Dzieržawy. Nichaj naša supolnaja rabota pamože załačyć rany paciarpieŭšaho ad wajny kraju, razwić dalejšuju orhanizaciju i utwaryć pastajannuju zwiaź nowazbudowanaho polskaho hasudarstwa z nami.

BERLIN. (T.W.B.). «Lok. Anz.» piše, što pryniata adstaŭka wice-kanclera, Helfericha.

Haławie nacyonał-liberałoŭ, Frydberhu predłoženo zaniać miejsce wice-prezydenta pruskaho ministerstwa. Badaj, napeŭna možna skazać, što jon hetaje naznačeńnie pryme.

ki Biełaruskaj», — katoruju my sami, da i nie my adny, a ŭsie ludzi ciemnyje mužyckaj zwuć a zawiecca jana biełaruskaj, — jość takajaž ludzkaja i panskaja, jak i francuskaja, abo niamieckaja, abo inšaja jakaja. Jano dobra, a nawat i treba znać susiedzkuju mowu, ale najpierš treba znać swaju». I hetyje słowy byli dla narodu niečym zusim nowym, niečym niezwyčajnym, niespadziewanym: dahetul da mowy jaho ŭsie adnosiacca s pahardaj i naśmieškami, i ŭ dušy biełaruskaho sielanina naradziŭsia niejki fałšywy styd, prymušaŭšyj jaho „na ludziach" — publična — wyrekacca rodnaj mowy, ŭsiaho taho, što wydzielało jaho s pamiž inšych ludziej, jak biełarusa. Narod pamału hublaŭ nia tolki nacyonalnuju świadomaść, ale i pačućcio naturalnaj čeławiečaj hordaści. Jon bačyŭ tolki adzin wychad, katory dawaŭ jamu mahčymaść stać *čeławiekam*, roŭnym druhim: hety wychad — adračeńnie ad usiaho, čym biełaruski chlebarob rozniŭsia ad pana-pałaka i čynoŭnika-rasiejca. Ale woś knižka ŭ biełaruskaj mowie, žywoje biełaruskaje słowa—wierš, pieśnia—budziać u dušy biełarusa spierša niejasnuju, a paśla ŭsio bolš wyraznuju, ćwiorduju świadomaść, što ŭsio toje „prostaje", «mužyckaje», na što i sam jon prywyk hladzieć s pahardaj, nie takoje ŭžo blahoje dy nikčemnaje, kali „pa prostu" pačali drukawać knižki i hazety, pačali hawaryć intelihenty miž saboj. Hetak rabota intelihencii padhatawała hrunt, na katorym pawinny byli uzraści i razwinucca idei ab prawoch čeławieka i hramadzianina, apawieščenyje rewolucyjnym ruchаm. I woś, kali rewolucyja na adzin tolki moment zraŭnawała sielan z druhimi stanami, kali da biełarusa pramowili ŭ jaho rodnaj mowie i hołasna, adkryta zahawaryli ab jaho patrebach i jaho biedach, — woś tady u dušy jaho zbudziŭsia duch woli, a ŭ šerych masach pieršy raz naradziłosia pačućcio *nacyonalnaj hordaści* — nacyonalnaja świadomaść.

Dla biełaruskaho ruchu rewolucija 1905 hodu stanowić zwarotny moment: z niaśmiełych intelihenckich sprob jon abiertajecca ŭ šyroki, papraŭdzi *narodny* ruch. Masy narodnyje zbudzilisia i sami zahukali ab sabie — zahukali, zusim naturalna, tak, jak hukali u sabie ŭ chaci: pa biełarusku. Na hetym hrunci naradziłasia praŭdziwaja biełaruskaja narodnaja pressa — z nialičenymi piśmami i karespandencyjami, pisanymi mazalistaj rukoj biełaruskaho sielanina, rabotnika, ramieśnika. Wystupili na arenu dziesiatki zdolnych paetaŭ, i biezmała ŭsie jany — predstaŭniki siermiažnaho ludu, dzieci mužykoŭ-chlebarobaŭ. Ruch biełaruski wyjšoŭ s-pad apieki hrupy intelihentoŭ: sam narod pryniaŭ učaście ŭ budawańni asnoŭ nowaho žyćcia.

Toje značeńnie, jakoje dzieła razwićcia biełaruskaho nacyonalnaho ruchu mieli pieramieny, wyjawiŭšyjesia ŭ ekonomičnym i hramadzkim žyćci našaho kraju, pawinno słužyć nam za nawuku i na dalejšy čas: my pawinny zraz mieć, što naš nacyonalny byt, naša budučyna ŭ najwialikšaj miery zaležać i buduć zależać ad taho, jak ułožycca našaje ekonomičnaje žyćcio.

Wiadoma, što najlepš može zabaspiečyć nacyonalnyje prawy swaja ŭłasnaja hasudarstwienaść. Z hetaj pryčyny sučasny palityčny ideał biełaruskaho hramadzianstwa — heta zdabyćcie dla našaj Baćkaŭščyny niezaležnaści. Ale mała wyrezać kusok ziamli, na katoraj žywuć biełarusy, na katoraj panuje biełaruskaja mowa, i abjawić jaho niezaležnym hasudarstwam: treba kab hasudarstwo hetaje mieła zabaspiečenyje asnowy ekonomičnaho razwićcia, ekonomičnaj niezaležnaści. Na hetym hrunci i staić biełaruskaja demokracija, katoraja haworyć ab hudowie nowaj niezaležnaj dzieržawy ŭ miežach kolišniaho niezaležnaho Wialikaho Kniažstwa Litoŭskaho, kataraje swoj byt, swaju orhanizaciju asnowywało na jednaści i nierazdzielnaści ekonomičnych interesoŭ biełaruskich i litoŭskich ziamiel. Z hetahož wypływaje i naša žadańnie, kab naša wolnaja i niezaležnaja baćkaŭščyna žyła ŭ najciaśniejšaj jedności z Kurlandijej, pras katoruju naša Dźwina ŭliwajecca ŭ more, na uzbiarežžy katoraj znachodziacca ŭsie tarhowyje porty: Libawa, Windawa, Ryha, žywazanyje s našym krajem systemaj čyhunak i adkrywajučyje našaj tarhowli wolny wychad na uwieś świet. Z hetaho-ž pawinna wypływać i naša šyrejšaja palityčnaja orjentacija, naš adkaz na pytańnie: na ŭschod, čy na zachod zwiertać pawinny my swaje wočy? Bo adkaz tut jasny: naša orjentacija — na tym baku, za kim mir umacuje panawańnie nad Kurlandzkim uzbiarežžem Baltyckaho mora, kamu Europa addaść kłučy ad wolnaho mora i našych portaŭ.

Chaj hałowy haračyje dumajuć, što adno hutarkaj u rodnaj mowie, adno wieraj u nacyonalny ideał jany zbudujuć budučaje ščaście dla swajho narodu. Ale palityki — ćwiarozyje palityki s chaładnym, razważliwym rozumam powinny pad budučuju nacyonalnuju budoŭlu padwiaści krepkije fundamenty, hetyje fundamenty i stanowić zabaspiečeńnie materjalnaho dabrabytu dzieła našaho narodu i kraju, zabaspiečeńnie jamu mahčymaści ekonomičnaho rasćwietu!

A. Luckiewič.

„Voss. Ztg.“ piše:

Aŭstryjacki minister zahraničnych spraŭ, hr. Černin, adbyŭ narady z impierskim kancleram, s Kiulmanam, Hindenburgam i Ludendorffam. Narady zakranuli i uschodnija pytańnie.

MADRYD. (W.T.B.—Hawas). Garcija Pryeto zajawiŭ, što mea nowaho ministerstwa—dalej wiaści neutralnuju palityku Hišpanii.

TELEHRAMY.

Niamieckije apawieščeńnia

6.XI Zachodni teatr.

Front Ruprechta Bawarskaho: U Flandryi miž dalinaj Izera i kanałam Kommin-Ipr u wiečary uzniaŭsia silny ahoń. Jon tryważ usiu noč i siahońnia ranicaj abiarnuŭsia ŭ barabanny ahoń. Paśla anhlickaja piachota atakawała naabapoł Pašendal i na darozi Menin-Ipr.

Na uschodnim teatry i Makedonskim fronci — biez pieramien.

Italjanski teatr:

My zdabyi liniju Taljamento! Italjancy miž harami i moram adstupajuć dalej. Jany značać darohu pažarami. Worahi pakinuli ŭsiu liniju raki da samaho Adryatyckaho mora. Pad našym naciskam skranuŭsia i italjanski horny front. Ad daliny Fela da Kolbrykone, na šyryni bolš za 150 kil. italjancy pakinuli swaje pazycii, ŭmacawanyje za apošnije hady, i adstupajuć. Našy operacii razwiwajucca dalej.

7.XI. Zachodni teatr.

U Flandryi ŭčora išła wostraja batalija. Paśla najsilniejšaho barabannaho ahnia anhlickije dywizii na fronci Pelkapel—čyhunka Ipr-Rule i Bezelar-Gieluwelt pučaii na ranicy šturm. Na poŭnačy ad Pašendala šturm złomlen našym zaščytnym ahniom. Worahi ŭwarwalisia ŭ Pašendal, ale ŭ wostraj bitwie uschodniaja čaść wioski była ad ich uziata nazad. Kala poŭdnia worahi ŭwiali ŭ bitwu nowyje siły i tolki miejscami pašyryli swaje zajawańnia pry Pašendali. Našy pazycii zachodziacca na zachodnij mažy wioski. Šturmy proci hor Bezelar-Gieluwelt złomleny pierawažna ŭžo pierad našymi linijami. Uwarwaŭšyjesia worahi byli pazabiwany. Na poli batalii wostraja artyleryjskaja bitwa trywała da nočy.

Na uschodnim bierazi Maasu i na paŭdzienna-zachodniaj hranicy Elzasa artyleryjskaja bitwa dachodziło wialikaj siły.

Na ŭschodnim teatry i makedonskim fronci. — biez wialikšych biŭ.

Italjanski teatr:

U harach i na weneckaj raŭninie pahońia za worahami trywaje. Uziaty niekolki tysiač pałonnych.

Kala wajny

BERLIN. (W.T.B.). 5.XI Siahońnia pad maršałkoŭstwam J ho Wialičestwa adbyłasia karonnaja Rada, na katoraj byli prezydent rady ministroŭ, pruskije ministry, niamieckije stats sekretary, feldmaršałak Hindenburg, hienerał Ludendorff i načalnik marskoha štabu Holcendorff.

BERLIN. Narady ŭ sali dzieržaŭnaj rady trywali dalej. Na ich byli: impierski kancler Hertling, Hindenburg, Ludendorff, Stats sekretar zahraničnych spraŭ. Radzilisia ab sučasnym wajenna-palityčnym pałažeńni. Išła hutarka i ab polskaj sprawie. — Što hutaryli i ab pałažeńni na paŭnočna-uschodnim fronci, pakazwaje toje, što byŭ i impierski cywilny hubernatar Ryhi, senatar Neŭmann.

LONDON. (Reŭter). Nižniaja Pałata. Balfur zajawiŭ, što hutarki ab miry mała pamahajuć nabližeńniu paćesnaho i skoraho mira. Kali Ramzaj Makdonald kaže, bytcym wajna trywaje, kab dać Francii Elzas Lotarynhiju, dyk jon pamylajecca. Tak sama abmyłkowa dumka, bytcym možna druhoj dzieržawie nakinuć formu upraŭleńnia. Meta sajuž nikoŭ — wyzwaleńnie małych narodoŭ i zawiaści mahčyma skora ŭ dzieržawach Europy konstytucii, zhodnyje z žadańniem ich žycharoŭ. Wajna idzie i ab Elzas-Lotarynhiju, ale nia tolki za jaje.

Leo Smis padaŭ hetkuju rezoluciju:

„Pałata dumaje, što adbudowy Belhii i ačystki inšych zaniatych ziamiel možna dajści. Nia treba čynić praškod dziela pierehaworaŭ ab sprawiadliwaj razwiazcy pytańnia ab Elzas-Lotarynhii i ab internacyonalnaj uhodzi ab niedapuščeńni wojn u budučynie“.

Rezolucija Leo Smisa była adkinuta biez hałasawańnia.

HAAGA. (W.T.B.). Wierchnia ja Pałata. Lord Beresford zajawiŭ:

„U 1917 hadu dahetul zatopleno bolš za 5 miljonaŭ tonn. U minułyje hady zatopleny 4 miljony. U 1918 hadu, kali pryniać pad uwahu nowyje budoŭli sudzien, anhlicki tarhowy flot budzie mienšy, čym pierad wajnoj na 5 miljonaŭ tonn. Treba nie adkładajučy zawiaści systemu kart». Holst zajawiŭ, što jon nia može zhodzicca s pakazanymi cyframi. Ukrywańnie praŭdy razbiwaje dawierje da uradu.

BERLIN. (W.T.B). U paŭnočnych wodach našy padwodnyje łodki iznoŭ zatapili 5 parachodaŭ.

LONDON. „Daily Telegr.“ piše: S pryčyny razhromu ŭ Italii, wajennaje pałažeńnie — krytyčnaje, hetak krytyčnaje, jak nie bywało dahetul ad času batalii na Marnie.“

AMSTERDAM. (Reŭter). Llojd Džordž, anhlicki načalnik hieneralnaho štabu, Robertson, i inšyje hieneraly wyjechali ŭ Italiju.

ŽENEWA. Miž anhlickim i francuskim uradami z adnaho boku i italjanskim — z druhoha uzniałosia niedarazumieńnie u sprawie kamandy ŭ paŭnočnaj Italii. Hercog Aosta admomowiŭsia ad kamandawańnia trejciaj armiej.

Weneckuju prawinciju ačyščajuć ad cywilnych žycharoŭ.